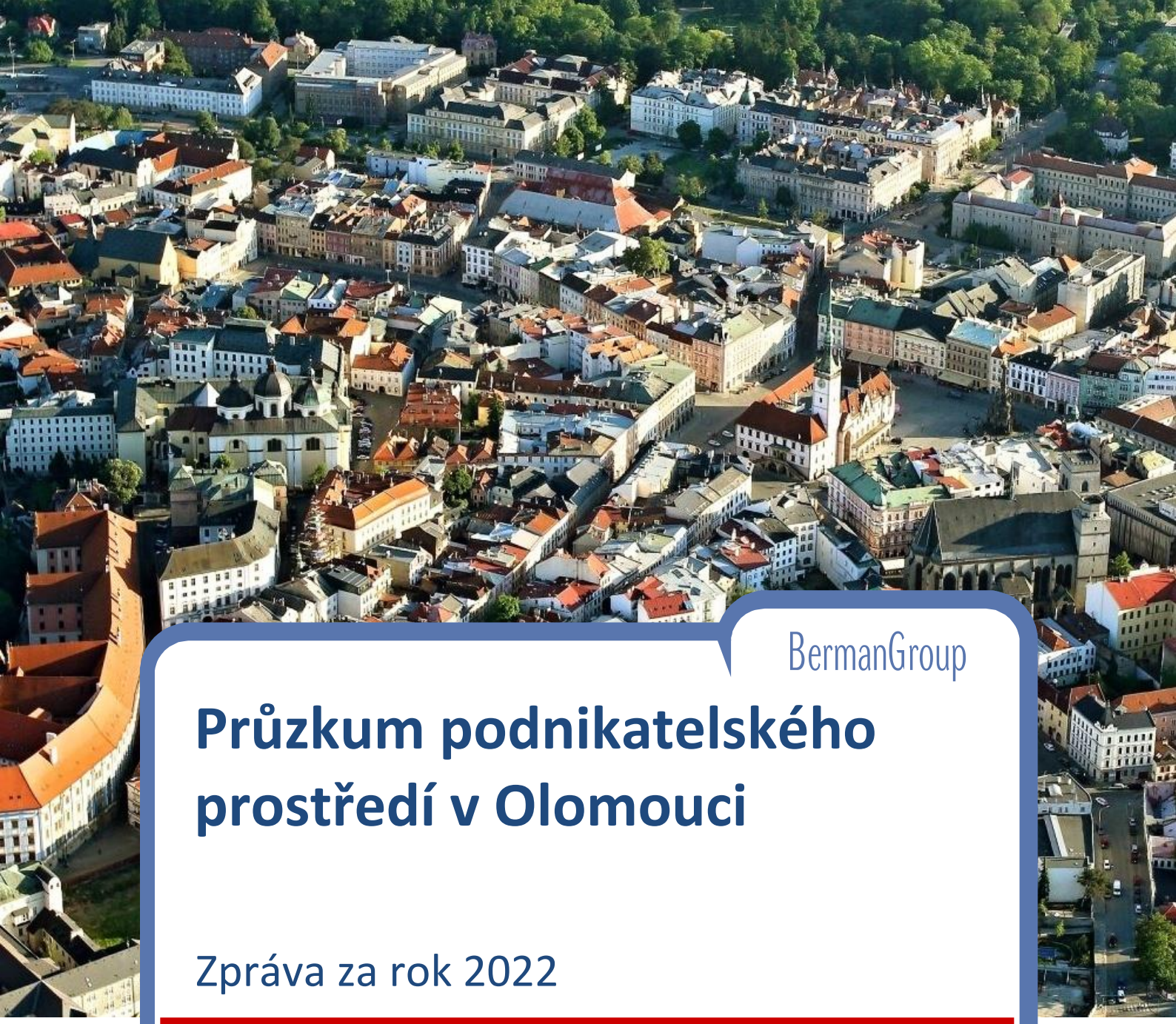

BermanGroup

Průzkum podnikatelského prostředí v Olomouci

Zpráva za rok 2022

Město Olomouc

Zadavatel: **Statutární město Olomouc**

Zhotovitel: **Berman Group**

Datum: **Listopad 2022**

Obsah:

1 Úvod a metodika 4

2 Shrnutí závěrů z průzkumu 5

3 Výsledky průzkumu ve firmách 7

3.1 Základní charakteristika vzorku firem 7

3.2 Bariéry rozvoje firem 7

3.3 Pracovní síla a zaměstnanost 9

3.4 Obrat a export 16

3.5 Ukotvení v regionu 18

3.6 Dopady Covid-19 a ruské vojenské agrese proti Ukrajině 19

3.7 Sociální odpovědnost 22

3.8 Náměty pro podporu podnikání 23

3.9 Celkový pohled na Olomouc 24

4 Seznam použitých zkratek 27

Seznam grafů:

Graf 1 Bariéry rozvoje firem ... 8

Graf 2 Bariéry rozvoje firem dle jejich velikosti ... 9

Graf 3 Vývoj počtu zaměstnanců v navštívených firmách ... 10

Graf 4 Vývoj počtu zaměstnanců ve firmách dle jejich velikosti ... 11

Graf 5 Vývoj průměrné hrubé mzdy ... 11

Graf 6 Vývoj průměrné hrubé mzdy ve firmách dle jejich vlastnictví ... 12

Graf 7 Máte zaměstnance ve výzkumu a vývoji? ... 13

Graf 8 Počet zaměstnanců ve VaV dle vlastnictví firem ... 14

Graf 9 Význam VaV aktivit pro firmu ... 15

Graf 10 Význam výzkumu a vývoje pro firmy dle jejich velikosti ... 15

Graf 11 Bariéry VaV aktivit ... 16

Graf 12 Trhy místních firem ... 17

Graf 13 Vývoj obratu firem dle jejich vlastnictví (v tis. Kč) ... 17

Graf 14 Nemovitosti, investice, expanze ... 18

Graf 15 Dopady pandemie Covid-19 a války na Ukrajině ... 19

Graf 16 Nejčastější problémy způsobené pandemií Covidu 19 a válkou na Ukrajině ... 20

Graf 17 Čeho se nejvíce obáváte do budoucnosti? ... 21

Graf 18 Jak se na důsledky Covidu 19 a války na Ukrajině připravujete? ... 22

1 Úvod a metodika

Průzkum podnikatelského prostředí (PPP) je v Olomouci prováděn od roku 2000 v pravidelných dvouletých intervalech. Průzkumy podnikatelského prostředí podle použité metodiky provádí Berman Group v českých městech a regionech od roku 1995. Jednotlivé otázky v průzkumu se mírně upravují v souladu s tím, jak se postupně mění podnikatelské prostředí a ekonomika České republiky, zejména zdroje její mezinárodní konkurenceschopnosti.

V současném průzkumu byly doplněny otázky na dopady pandemie Covid-19 a ruské agrese proti Ukrajině. Oba tyto externí šoky představují nejzávažnější zásah do ekonomiky od krizového roku 2008. Jako inspirace byly při formulaci otázek využity průzkumy mezi firmami, které byly prováděny v zahraničí i v Česku v minulých dvou letech před průzkumem v Olomouci. Za určitých podmínek a s velkou opatrností může čtenář srovnat dopady Covid-19 a války na Ukrajině na firmy v Olomouci s dopady na firmy v jiných vyspělých zemích.

Výsledná zpráva je založena na odpovědích majitelů či vrcholových manažerů místních firem, z nichž 45 bylo konzultanty Berman Group ve spolupráci s Okresní hospodářskou komorou Olomouc buď osobně navštíveno, nebo rozhovory proběhly distančně, během měsíců září, října a listopadu 2022. Všechny rozhovory provedli odborní tazatelé/konzultanti zpracovatele, kam v tomto případě počítáme také pracovníky Okresní hospodářské komory Olomouc, kteří na průzkumu spolupracovali.

Vedle informací o samotných podnicích, jejich aspiracích a pozici na trhu, investičních a rozvojových záměrech, výzkumných a vývojových aktivitách, kvalitě podnikatelského prostředí a názorech na rozvoj města, bylo tématem rozhovorů také hodnocení služeb místní (veřejné) správy.

Na tomto místě je nutné vyzdvihnout vstřícnost a ochotu, s níž většina oslovených souhlasila s rozhovorem a poskytla informace o firmách, a také cenné postřehy a doporučení týkající se stavu místního podnikatelského prostředí.

Závěrečná zpráva Průzkumu podnikatelského prostředí obsahuje odpovědi poskytnuté zástupci firem pouze v agregované podobě. Individuální odpovědi nejsou zpracovatelem zveřejňovány a vyplněné formuláře průzkumu zůstávají v držení zpracovatele.

2 Shrnutí závěrů z průzkumu

Za nejdůležitější zjištění průzkumu lze považovat následující informace:

- Místní ekonomika dle vzorku navštívených firem i nadále pokračuje v růstu. Ačkoliv podniky už v minulých letech předpovídaly, že se blíží k maximům svého růstu, zvýšil se od té doby počet jejich zaměstnanců i tržeb.
- Podle zjištěných výhledů manažerů firem lze s opatrným nárůstem počítat i nadále, ale velmi bude v tomto ohledu záležet na vývoji současné ekonomické a politické situace a hospodářských důsledcích pandemie Covid-19, a především války na Ukrajině. Ekonomická situace dělá starosti 22 % navštívených společností, přičemž před čtyřmi lety se tak nevyjádřilo ani 10 % podniků.
- Firmy i nadále trápí ve velké míře nedostatek kvalifikovaných zaměstnanců (51 %), poprvé od roku 2010 však nebyla tato bariéra označena za největší. Tou jsou dle vyjádření podniků rostoucí ceny vstupů (58 %) následovány cenami energií (56 %), přičemž oba faktory společnosti dávají do souvislosti s dopady pandemie Covidu a války na Ukrajině.
- V důsledku těchto ekonomických problémů firmy přestává trápit nedostatek prostoru pro jejich další rozšiřování. Jestliže před dvěma lety hledalo nové pozemky/prostory pro rozšíření 40 % oslovených firem, tentokrát už jich bylo jen 26 %. Z vyjádření společností ale nelze konstatovat, že by se situace na území Olomouce v tomto ohledu zlepšila.
- V listopadu 2022 pracovalo v 45 navštívených podnicích 6 396 zaměstnanců, což oproti předchozímu roku představovalo nárůst o více než 220 pracovníků. S nárůstem o dalších zhruba 60 zaměstnanců pak firmy počítají i v příštím roce.
- S počtem pracovníků roste v místních podnicích i průměrná hrubá mzda, která v roce 2022 činila zhruba 40 539 Kč. S jejím mírným navyšováním počítají firmy i do dalších let, nicméně stále platí, že jde o jeden z faktorů, který pro ně představuje vysokou zátěž a tento záměr může negativně ovlivnit i pokračující nárůst cen materiálů apod.
- Téměř tři čtvrtiny (32) z navštívených společností zaměstnávají pracovníky, kteří se věnují aktivitám ve výzkumu a vývoji. V roce 2022 jich bylo více než 250 (3,9 % ze všech zaměstnanců dotázaných firem).
- Celkový obrat firem dosáhl téměř 16,7 miliardy Kč, přičemž téměř dvě třetiny podniků očekávají nárůst i v dalších letech. Nárůst očekávají zejména domácí firmy, zatímco ty se zahraničním vlastníkem byly ve svých odhadech střízlivější a v celkovém součtu očekávají spíše mírný pokles. Firmy realizovaly necelou třetinu svých tržeb na zahraničních trzích, z nichž nejdůležitější jsou pro ně Slovensko, Německo, ale také Velká Británie či Francie.
- Třicet pět (78 %) z navštívených společností vlastní nemovitost, ve které sídlí nebo má výrobu. 32 firem (71 %) plánuje a 10 firem (22 %) zvažují investice do podniku v příštích letech. Záporně se vyjádřily pouze tři společnosti (7 %), ale na rozdíl od minulých let už jsou firmy kvůli současné krizi opatrnější ve vyčíslování těchto plánovaných investic.

- Sedmnáct (38 %) firem uvedlo, že dopady pandemie Covid-19 a aktuální války na Ukrajině pro ně byly negativní, zatímco šestnáct (35 %) je považuje za malé či žádné. Pro osm (18 %) společností jsou pak tyto dopady velmi negativní. Podniky svou odpověď často spojovaly především s rostoucími cenami energií či nákladů obecně. Za důsledek pandemie naopak stále považují přetrvávající problémy v dodávkách zboží a surovin, případně v jejich celkovém nedostatku.
- Podniky by nejvíce ocenily, kdyby došlo k zefektivnění fungování státní správy, zlepšení celkové dopravní situace ve městě, a v neposlední řadě by uvítaly i větší zájem města o menší a střední firmy.
- Za nejpozitivnější vlastnosti města Olomouce podniky považují příjemné prostředí pro život a podnikání a ideální počet obyvatel obohacený vysokým množstvím studentů. Kladně byla hodnocena také poloha města s ohledem na dostupnost jiných významných center České republiky.
- Firmy v Olomouci trápí zhoršující se dopravní obslužnost na území města, absence technických oborů na místní univerzitě či nedostatečné ubytovací kapacity. Nelibě firmy nesou i podle jejich slov zvyšující se četnost kontrol státních úřadů (Krajská hygienická stanice apod.)
- Mezi firmami převažuje s prostředím v Olomouci spokojenost. Třicet podniků (67 %) prohlásilo, že je s Olomoucí jako místem pro podnikání spíše spokojeno a 12 jich deklarovalo dokonce úplnou spokojenost (26 %). Spíše nespokojené byly pouze tři firmy (7 %), velmi nespokojena žádná.

3 Výsledky průzkumu ve firmách

3.1 Základní charakteristika vzorku firem

Průzkumu se zúčastnilo 45 firem lokalizovaných v Olomouci. Ve zkoumaném vzorku je sedm podniků (15,6 %) spadajících do kategorie velkých (250 a více zaměstnanců), které zaměstnávaly 3635 pracovníků, což představuje téměř 57 % ze všech navštívených firem. Dále zde najdeme 21 středních podniků – 46,7 % (od 50 do 250 zaměstnanců) a konečně 15 malých podniků (33,3 %) s počtem zaměstnanců nepřevyšujícím 50. Zbývající dva podniky pak spadají do kategorie mikrofirem s méně než 10 zaměstnanci.

Ve zkoumaném vzorku převažují domácí (české) podniky, kterých bylo celkem 35. Zbývajících deset má své hlavní sídlo jinde v Evropě. Třicet dva firem pak má své hlavní sídlo v Olomouci, přičemž tři zbývající české firmy sídlí buď jinde na území Olomouckého kraje (1), nebo jinde v republice (2). Z hlediska právní formy převažují společnosti s ručením omezeným (33) nad akciovými (12).

3.2 Bariéry rozvoje firem

Jedna z prvních otázek průzkumu zjišťuje, co brání podnikům v dalším rozvoji a co jim přináší největší problémy (viz Graf 1). Za největší problém býval v minulých letech tradičně označován nedostatek kvalifikovaných pracovníků, který v nějaké míře zmiňuje většina firem i nadále. Na prvním místě se ale tentokrát objevil jiný problém – cena vstupů, tedy materiálu, komponent, surovin a dalších (58 %). Změnu trendu v tomto kalendářním roce naznačil i podobný průzkum realizovaný v Kopřivnici během května, kde firmy rovněž za aktuální největší překážku označily stále více rostoucí ceny vstupů. S tím souvisí i druhý největší problém, který v současné době trápí (nejen) olomoucké podniky, a to je konkrétně cena energií (56 %). Oproti průzkumu, který zde proběhl před dvěma lety, jde o významný nárůst. Tehdy označilo cenu vstupů za jeden ze svých hlavních problémů pouze 23 % oslovených.

> *„Prožíváme zcela ojedinělou situaci. Letošní nárůsty cen surovin, obalů a energií byly zvlášť v našem oboru bezprecedentní. Můžeme jen doufat, že příští rok bude lepší.“*

> *„Podmínky se mění – podnikatelský sektor dostává jednu ránu za druhou a k tomu neskutečné energetické náklady. Fungovat je stále těžší.“*

> *„Nás konkrétně nárůst cen energií netrápí, ale dovedu si představit, že pro jiné je to neúnosné. Jsme energeticky nenáročná výroba a podíl energií na našich tržbách byl vždy kolem 1 % a teď jsou to 3 %. To je trojnásobný nárůst.“*

> *„Poslední dva roky jsou hodně turbulentní: Covid, válka, přerušené dodávky materiálu, rostoucí ceny vstupů, mezd. Nepodílí se na tom do nějaké míry i média? Lidé si myslí, že si mohou dupnout a zneužívají toho. Nedokážeme reagovat s odbytovými cenami.“*

Potíže se získáváním nových pracovníků ale nevymizely. Firmy je označují za svůj největší problém hned jako třetí nejčastější bariéru rozvoje (51 %). Oproti minulému průzkumu jde o viditelný pokles (65 %), neznamená to však, že by se situace na trhu práce z pohledu podniků výrazně zlepšila. Častěji než v předchozích letech se ovšem objevují hodnocení ve smyslu, že se počet zaměstnanců podařil stabilizovat.

Graf 1 Bariéry rozvoje firem

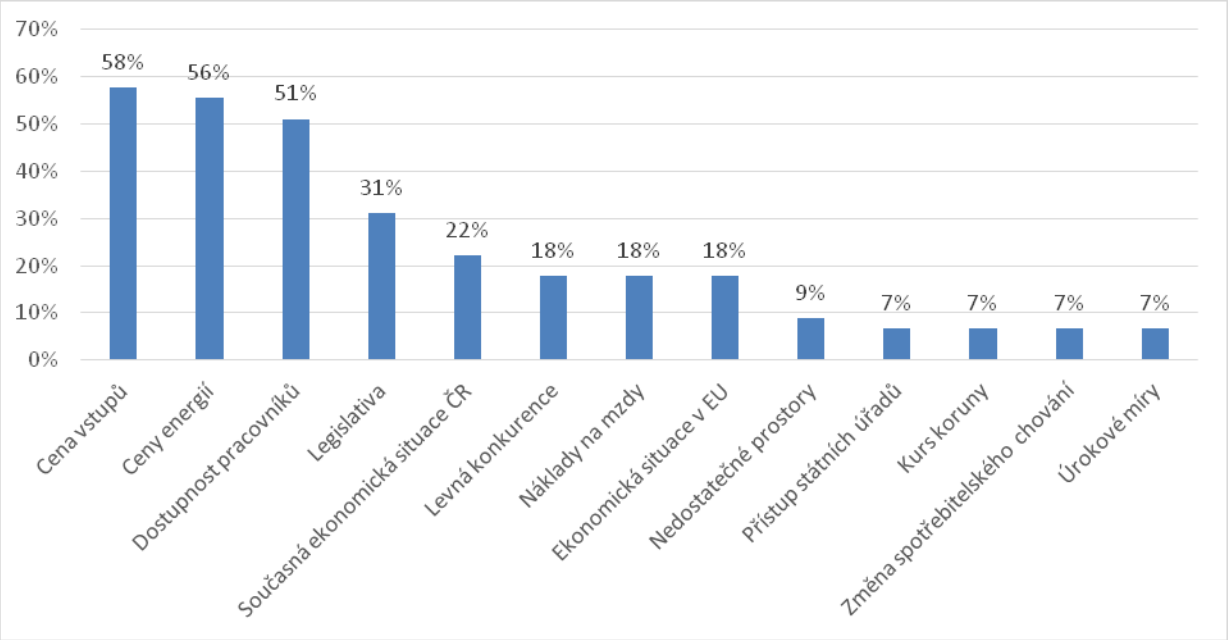

Zdroj: Vlastní zpracování.

Jestliže v roce 2020 označilo problémy spojené s náklady na mzdy více než 43 % dotázaných firem, v tom současném to bylo pouze 18 %. Ze získaných komentářů ovšem vyplývá, že se situace nikterak výrazně nezlepšila, spíše si firmy na časté zvedání mezd v posledních letech zvykly a kvůli aktuální ekonomické a politické situaci řeší jiné a vážnější starosti. To potvrzuje, kromě následujícího komentáře, i skutečnost, že současnou ekonomickou situaci tentokrát označilo za jeden z hlavních problémů 22 % firem, zatímco při průzkumu před čtyřmi lety v roce 2018 jich nebylo ani 10 %.

> *„Lidé mají už delší dobu zkreslené představy o platech. To se ale projevuje již několik let, byť je pravdou, že jejich nároky se neustále zvyšují. U nás máme nadstandardní platové ohodnocení, ale přesto nejsme schopni konkurovat některým velkým společnostem.“*

K mírnému poklesu oproti předchozímu průzkumu došlo v případě nedostatečných prostor (9 %), v jehož souvislosti některé firmy zmiňují dostupnost volných pozemků či přístupnost místních průmyslových zón pro menší a střední podniky. Jak dokládají následující postřehy manažerů, není však možné jednoznačně tvrdit, že by se situace ve městě v tomto ohledu zlepšila.

> *„Měli jsme v plánu najít si pozemek na nové sídlo, ale vzhledem k současné situaci asi nikoho nepřekvapí, že jsme museli tyto ambice upozadit a odsunout na neurčito. Nestaví zákazníci, nestavíme ani my.“*

> *„Před Covidem a současnou krizí jsme hledali místo na novou budovu, ale pracovní zvyklosti se změnily. Lidé pracují z domova a prostory nás už netrápí.“*

Graf 2 Bariéry rozvoje firem dle jejich velikosti

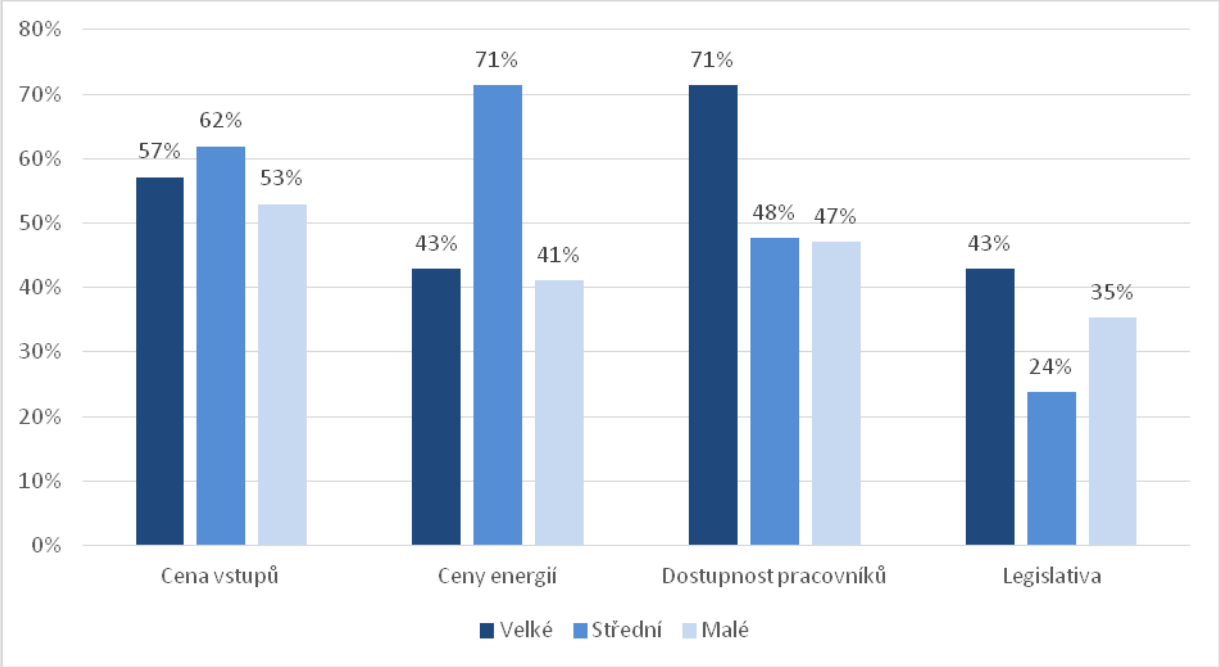

Zdroj: Vlastní zpracování.

(Graf 2) zobrazuje vnímání bariér rozvoje firmami dle jejich velikosti. Na první pohled je zřejmé, že v případě velkých společností (s 250 a více zaměstnanci) se potíže s dostupností kvalifikovaných pracovníků nezměnily a jsou stále jejich největším problémem. Oproti minulému průzkumu došlo v tomto směru dokonce k nárůstu. V roce 2020 označily velké společnosti potíže s dostupností zaměstnanců pouze v 57 %, přičemž argumentovaly tím, že pracovníky díky svému dobrému jménu získat dovedou. Dostupnost kvalifikovaných pracovníků trápí o něco méně firmy malé, které ji za svůj hlavní problém označily ve 47 % případů a nejčastěji zmiňovaly skutečnost, že se jim tato situace podařila stabilizovat, případně výhoda menšího a již zaběhlého kolektivu, do něhož dokáží v případě potřeby díky svým kontaktům už lidi doplnit.

Ceny energií nejvíce zatěžují firmy střední (71 %), které mají často více energeticky náročnější výrobu než malé podniky, ale zároveň nedisponují takovou ekonomickou silou jako jejich větší (a mnohdy nadnárodní) konkurence. V případě potíží se zvyšujícími se cenami vstupu se naopak na závažnosti problému firmy napříč velikostním spektrem shodují.

3.3 Pracovní síla a zaměstnanost

V navštívených podnicích pracovalo v roce 2022 celkem 6396 zaměstnanců. Navzdory tomu, že problém se získáváním nových pracovních sil je stále aktuální, byl oproti minulému roku opět zaznamenán nárůst (+224 osob). K tomuto nárůstu došlo i přesto, že firmy dlouhodobě poukazují na neudržitelný růst z hlediska počtu pracovníků a finančních nákladů s tím spojených. Výhled majitelů/manažerů místních firem je navíc i nadále mírně optimistický a pro příští rok počítá s nárůstem o cca 60 zaměstnanců, který může být i vyšší. Podmínkou je pochopitelně příznivý vývoj i s ohledem na současnou ekonomickou a politickou situaci.

Graf 3 Vývoj počtu zaměstnanců v navštívených firmách

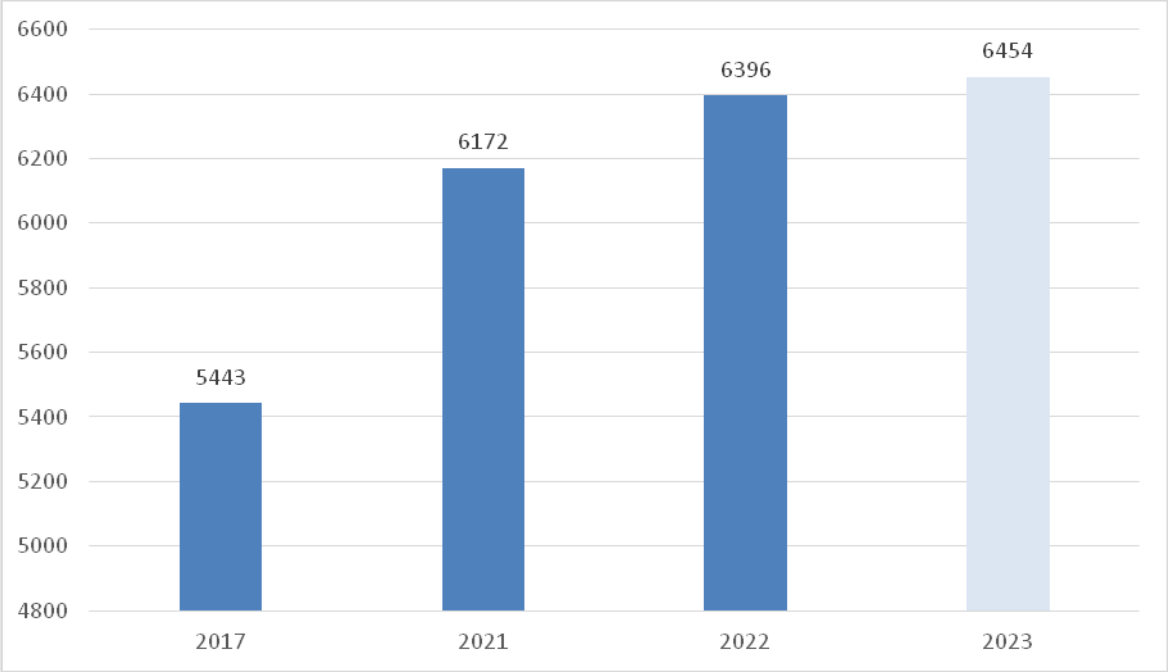

Zdroj: Vlastní zpracování.

„V příštím roce chceme výrazně navýšit počet zaměstnanců. S největší pravděpodobností budou všichni noví pracovníci cizinci."

„U nás se situace s ohledem na chybějící pracovní sílu nezměnila. Mám tolik zakázek, že bych dokázal zaměstnat dalších 100 lidí. Kde je ale mám najít?"

„Aktuálně nás sice netrápí nedostatek zaměstnanců, protože jsme jich dokázali v minulých měsících hodně sehnat, ale s kvalitou už je to horší. Jestli si musíme držet i špatné pracovníky? Samozřejmě."

„Lidí je, alespoň v našem oboru, momentálně na trhu dostatek. Mají ovšem nereálné představy a jejich ochota do práce není tak vysoká. První informaci, kterou nám potřebují na pohovoru sdělit je to, že nejpozději ve čtyři hodiny odpoledne chtějí být doma."

„Počty lidí spíše snižujeme a snažíme se jít cestou robotizace. Ta pro nás ale není finančně výhodná, nicméně jiná možnost není."

Z pohledu velikosti firem zaznamenaly největší nárůst v počtu zaměstnanců za posledních pět let velké podniky (nad 250 zaměstnanců), které v roce 2017 zaměstnávaly dohromady 3029 pracovníků, zatímco v roce 2022 to bylo 3635 (+20 %). K podobně velkému nárůstu počtu zaměstnanců došlo i ve středně velkých firmách (od 50 do 250 zaměstnanců), které před pěti lety zaměstnávaly dohromady 1982 osob, zatímco v letošním roce jich bylo 2323 (+17 %). Jak je patrné z (Graf 4), tak k nárůstu došlo u všech velikostních kategorií firem. V porovnání s minulým průzkumem z roku 2020 už ale tyto změny nebyly tak výrazné.

Graf 4 Vývoj počtu zaměstnanců ve firmách dle jejich velikosti

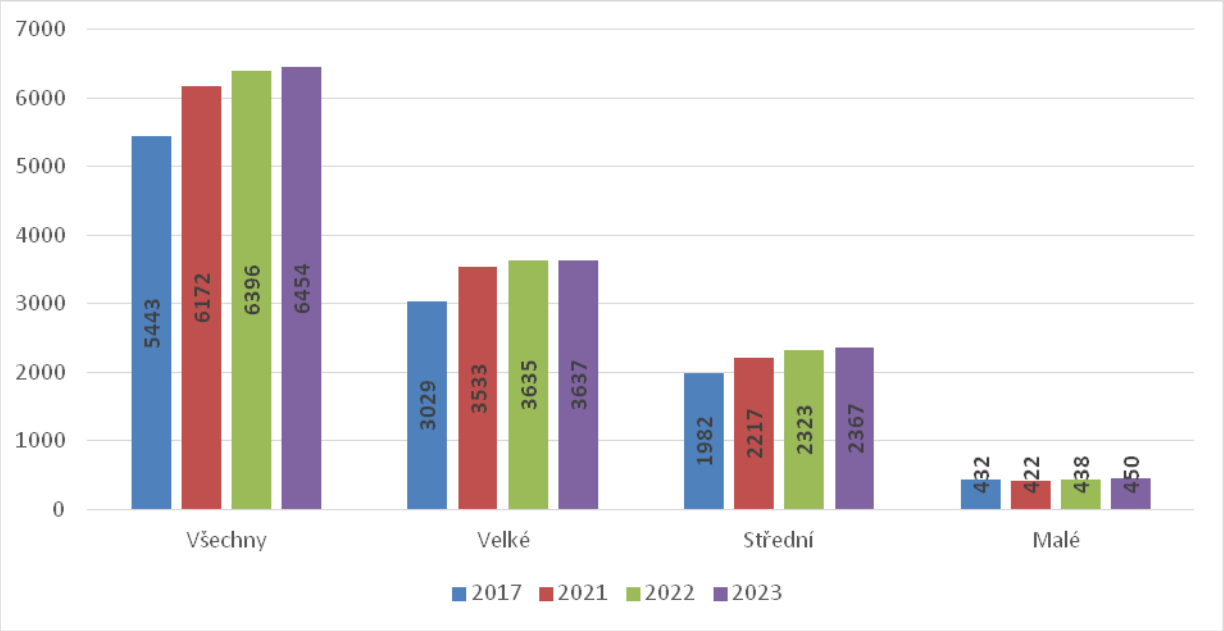

Zdroj: Vlastní zpracování.

Průměrná mzda za rok 2021 dosáhla dle vyjádření těch manažerů, kteří na otázku odpověděli, částky 37 450 Kč, a v současném roce narostla na 40 539 Kč. Oproti stavu před pěti lety (2017) se tak průměrná hrubá mzda v navštívených podnicích navýšila zhruba o téměř 28 % (z 31 758 Kč). S mírným nárůstem počítají oslovení manažeři i v dalším roce, ale i v tomto případě bude vše záležet na dalším vývoji ekonomické situace. Zejména menší a střední podniky, ale avizují, že neustálé zvyšování mzdy není dlouhodobě únosné.

„Nemůžeme pořád přidávat. Jsme limitováni smlouvami se zákazníky.“

Graf 5 Vývoj průměrné hrubé mzdy

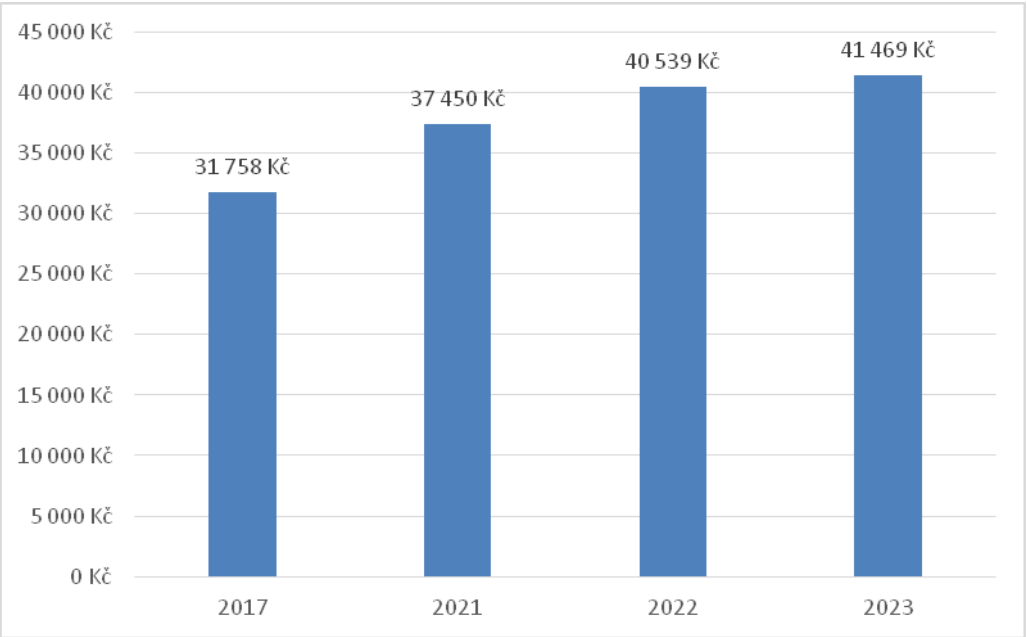

Zdroj: Vlastní zpracování.

Z následujícího grafu (Graf 6) je patrné, že společnosti se zahraničním vlastníkem vyplácejí vyšší průměrnou hrubou mzdu než domácí, což vyplynulo i ze zjištění předchozího průzkumu. Jestliže průměrná hrubá mzda ve všech navštívených firmách činila v letošním roce 40 539 Kč, v podnicích se zahraničním vlastníkem to bylo 50 400 Kč. Rozdíl mezi domácími a zahraničními společnostmi je v tomto případě dlouhodobý a už v roce 2017 činil téměř 11 tisíc Kč.

Graf 6 Vývoj průměrné hrubé mzdy ve firmách dle jejich vlastnictví

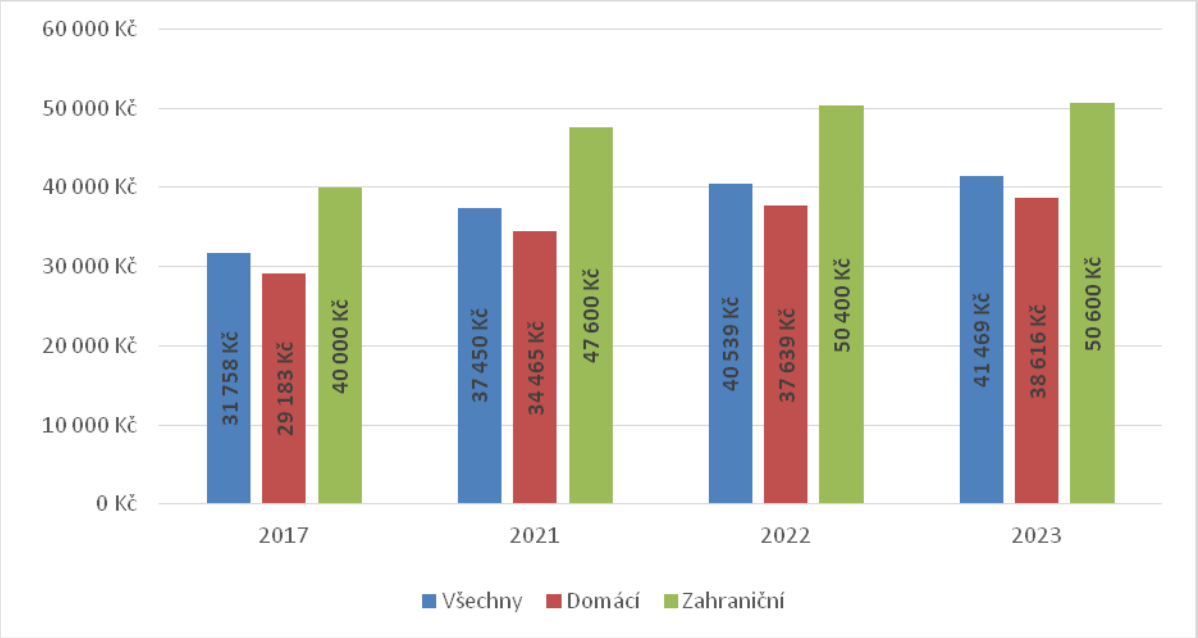

Zdroj: Vlastní zpracování.

Jak již bylo uvedeno v části věnované bariérám rozvoje firem, místní podniky vnímají dostupnost kvalifikované pracovní síly jako jeden z hlavních omezujících faktorů (51 %). Chybí hlavně specializované dělnické profese (často jsou zmiňováni elektrikáři, tiskaři, stavební dělníci, svářeči, obráběči), ale i vysokoškolsky vzdělaní odborníci, zejména ti s technickým vzděláním.

> *„Chybí nám technicky vzdělaní lidé. V případě odchodu těch současných klíčových lidí by nastal problém. A až půjdou do důchodu, tak budeme moci zavřít.“*
>
> *„Schází svářeči, obráběči a další. Chybí energie, houževnatost, chuť něco dělat.“*
>
> *„Chybí lidé pro oblasti jako robotika, digitalizace. Lidem zase chybí sounáležitost s firmou, větší pracovní nasazení a angažovanost.“*
>
> *„Postrádáme technicky zaměřené lidi. Jdou vystudovat jinam a do Olomouce se nevrátí.“*
>
> *„V Olomouci je velký nedostatek programátorů a celkově odborníků v IT.“*

Nedostatek kvalifikovaných pracovních sil se firmy snaží řešit spoluprací s místními středními ale i vysokými školami. Spolupráci tohoto druhu má přímo v Olomouci navázáno 23 dotázaných firem. Sedmnáct podniků pak spolupracuje i s nějakou školou, nejčastěji vysokou, lokalizovanou jinde v České republice (Brno, Praha). Častou odpovědí mezi 20 podniky, které tuto spolupráci nemají, byla skutečnost, že ve městě pro ně není vhodná škola. Případně, že spolupráci v minulosti měly, ale ta se neosvědčila.

„Chybí nám laboranti. Místní střední zdravotnická škola tento obor otevírá jen jednou za dva roky. Může toto město nějakým způsobem ovlivnit? Absolventi jdou pak navíc často na VŠ, která ale není pro jejich práci nutná a buď zůstanou jinde, nebo nám pak „tabulkově“ zabírají jiná místa.“

„O spolupráci jsme uvažovali, ale pak nám kolegové předali své zkušenosti, kdy se setkávali s tím, že z šesti absolventů učňovského oboru byl schopen kvalitně vykonávat práci jen jeden.“

„Máme spolupráci se střední průmyslovkou, jenže většina jejích absolventů pak pokračuje na vysokou školu a tím aspirují na jiné pozice, než které my potřebujeme, a které by měla střední průmyslovka produkovat.“

„Momentálně rozjíždíme slibnou spolupráci s Přírodovědeckou fakultou UPOL, ale jinak nám chybí více technických oborů, se kterými bychom mohli společně něco realizovat.“

Třicet dva (71 %) ze všech 45 navštívených podniků zaměstnává pracovníky, kteří se věnují aktivitám výzkumu a vývoje (dále také „VaV“). V listopadu 2022 pracovalo v navštívených firmách 253 takových zaměstnanců. Nejčastěji se jednalo o softwarové programátory či vývojáře nebo tvůrce aplikací a inovátory firemních produktů a konstruktéry.

Graf 7 Máte zaměstnance ve výzkumu a vývoji?

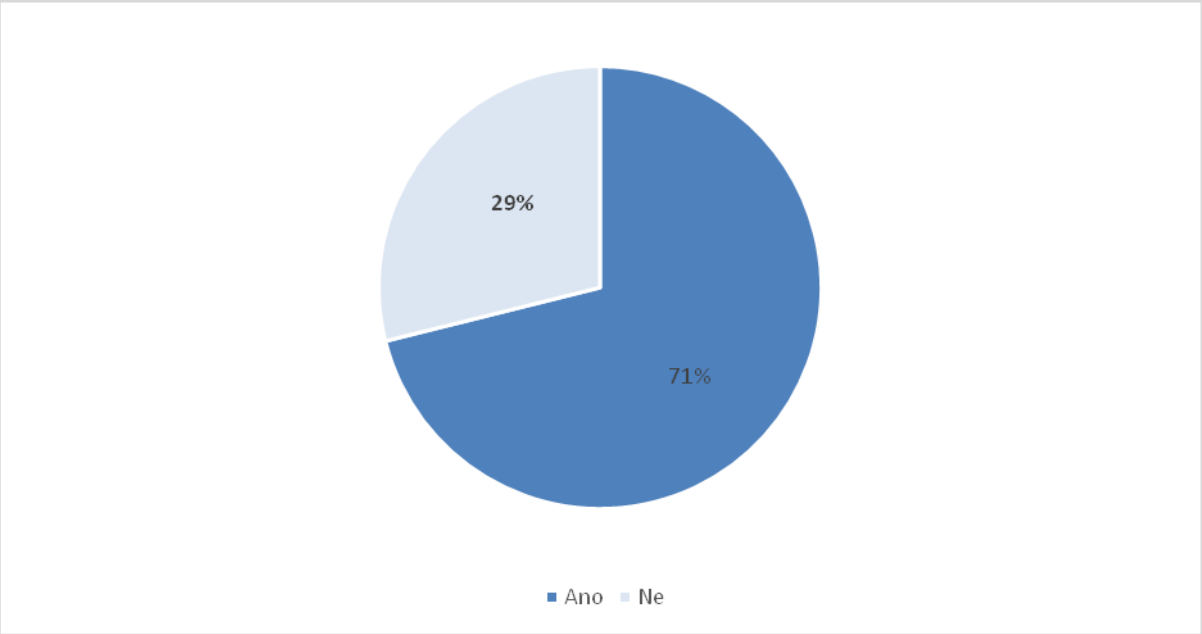

Zdroj: Vlastní zpracování.

Více pracovníků ve výzkumu a vývoji zaměstnávají zahraniční společnosti (s cizím majitelem). V roce 2022 v nich celkově pracovalo 2001 osob, z nich 96 se věnovalo aktivitám výzkumu a vývoje, což představuje téměř 5 pracovníků na 100 zaměstnanců (4,80). V případě domácích byl tento poměr nižší (3,57) při celkovém počtu 157 zaměstnanců ve VaV. V průzkumu realizovaném před dvěma lety byla situace opačná, pokaždé však záleží na vzorku navštívených firem.

Graf 8 Počet zaměstnanců ve VaV dle vlastnictví firem

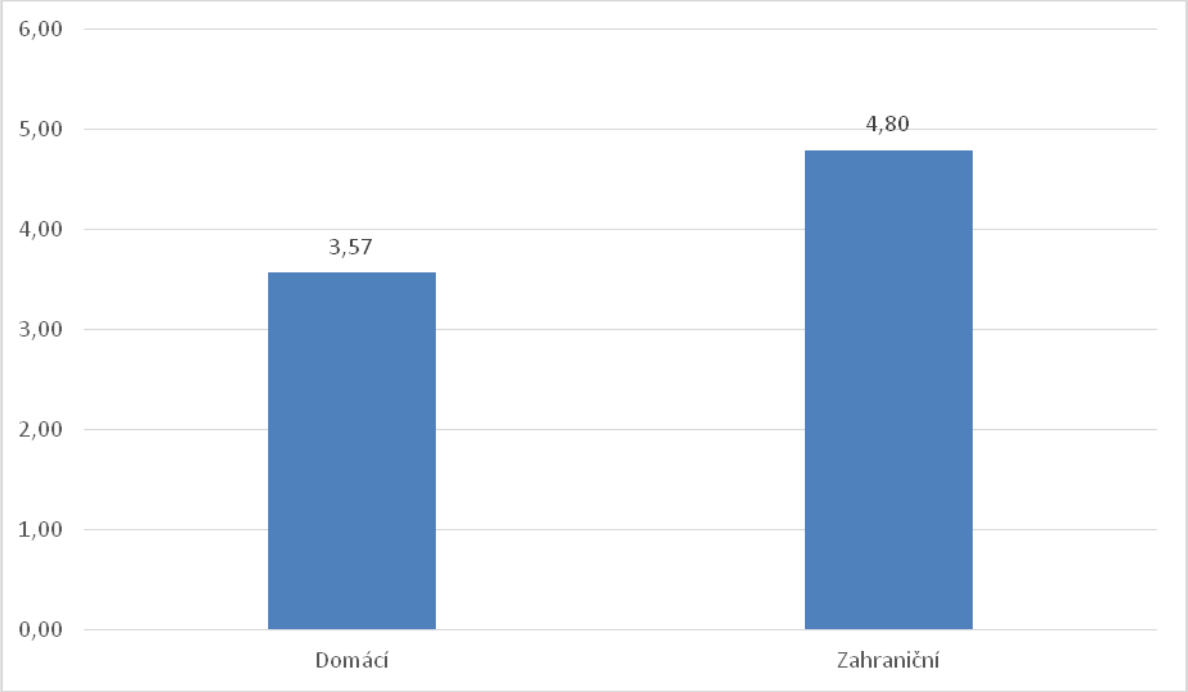

Zdroj: Vlastní zpracování.

Pozn.: Jde o přepočet na 100 zaměstnanců.

Za hlavní význam aktivit v oblasti výzkumu a vývoje označilo 60 % podniků zlepšení kvality svých výrobků či služeb, které následovalo rozšíření sortimentu výrobků či služeb (33 %). Třetí nejčastější motivaci představuje snaha o rozšíření trhu či zvýšení firemního podílu na něm. Tak se vyjádřilo 20 % podniků, které mají výzkum a vývoj. Za čtvrtý nejčastější faktor bylo označeno snížení materiálové a energetické náročnosti. Oproti minulému průzkumu se zdvojnásobil podíl firem, kterým aktivity ve VaV pomáhají ke splnění regulatorních opatření (16 %) a jako stejně významné vyšla z odpovědí firem motivace snižování nákladů práce.

Graf 9 Význam VaV aktivit pro firmu

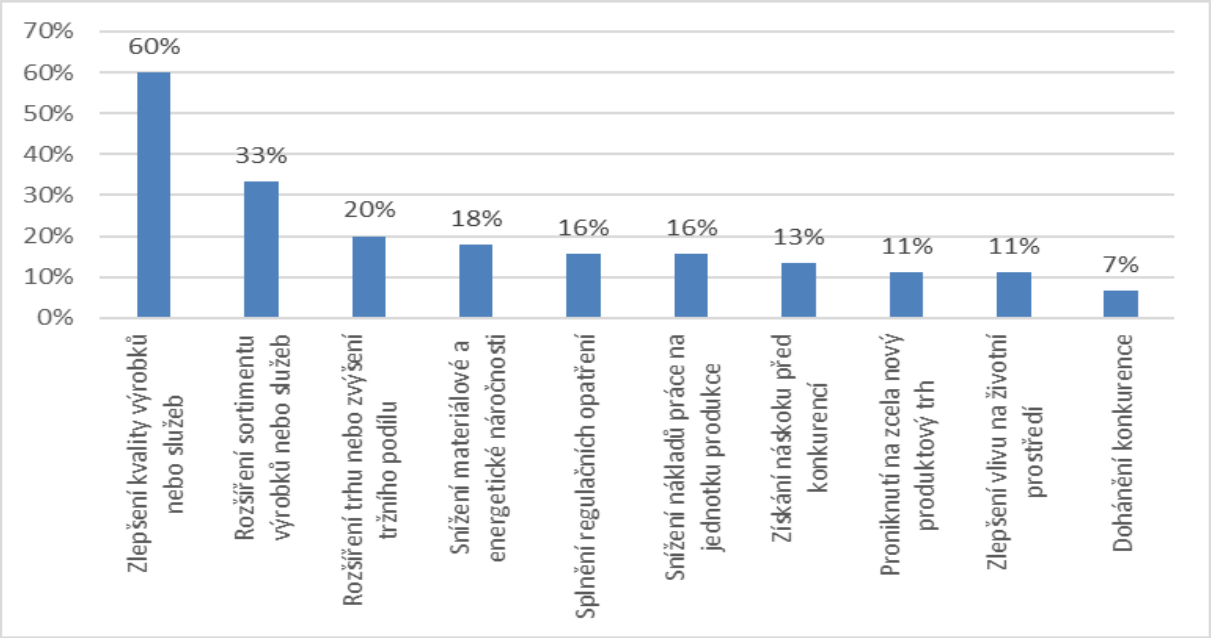

Zdroj: Vlastní zpracování.

Význam aktivit v oblasti výzkumu a vývoje se oproti celkovým výsledkům příliš neliší ani z pohledu velikostních skupin firem. Tím nejvýznamnějším je zvýšení kvality a služeb. Pro 43 % velkých firem představují tyto aktivity možnost, jak rozšířit svůj trh či zvýšit podíl na něm. Naopak malé společnosti tento motiv označily jen v 6 % případů, zatímco 29 % z nich uvedlo, že aktivity VaV pro ně představují příležitost, jak snížit vysoké náklady na práci. V případě velkých firem se poměrně často (43 %) objevovala i odpověď „Zlepšení vlivu na životní prostředí“, přičemž celkově byla tato varianta zmíněna jen v 11 %.

Graf 10 Význam výzkumu a vývoje pro firmy dle jejich velikosti

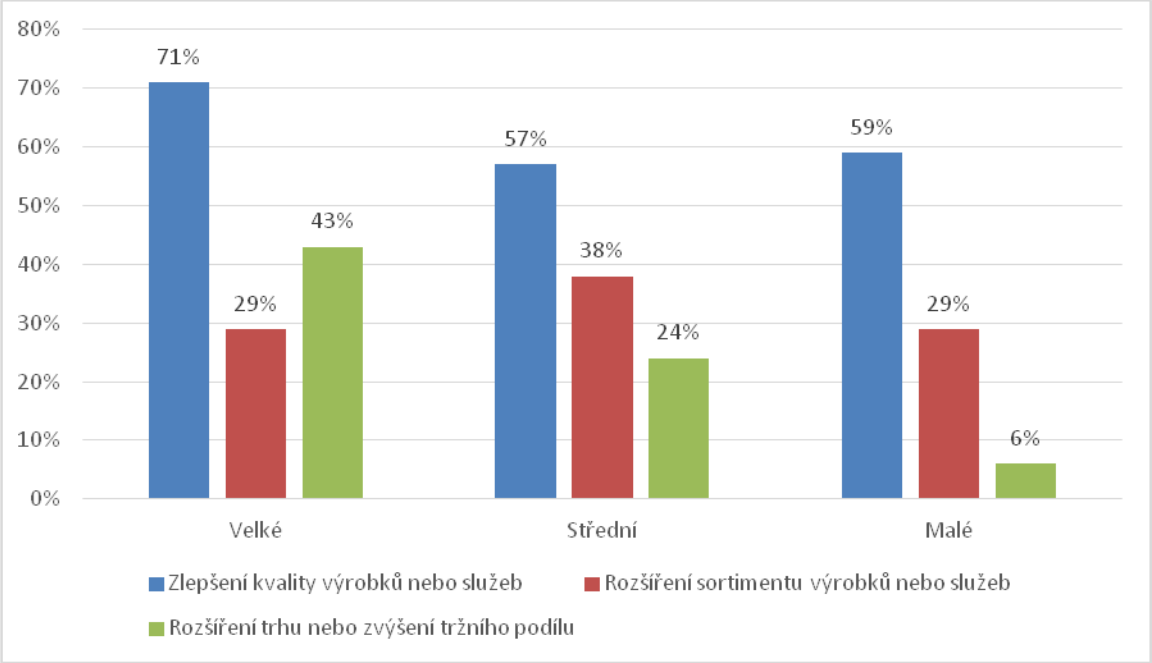

Zdroj: Vlastní zpracování.

Jako hlavní bariéru VaV aktivit uvedla polovina dotázaných nedostatek kvalifikovaných pracovníku a 29 % také vysoké náklady. S touto odpovědí souvisela i v 16 % případů zmiňovaný nedostatek finančních zdrojů a nadměrná ekonomická rizika (9 %). Častěji než v průzkumu realizovaném před dvěma lety (15 %) si tentokrát firmy stěžovaly na nedostatečné pružné regulace a normy (27 %).

Graf 11 Bariéry VaV aktivit

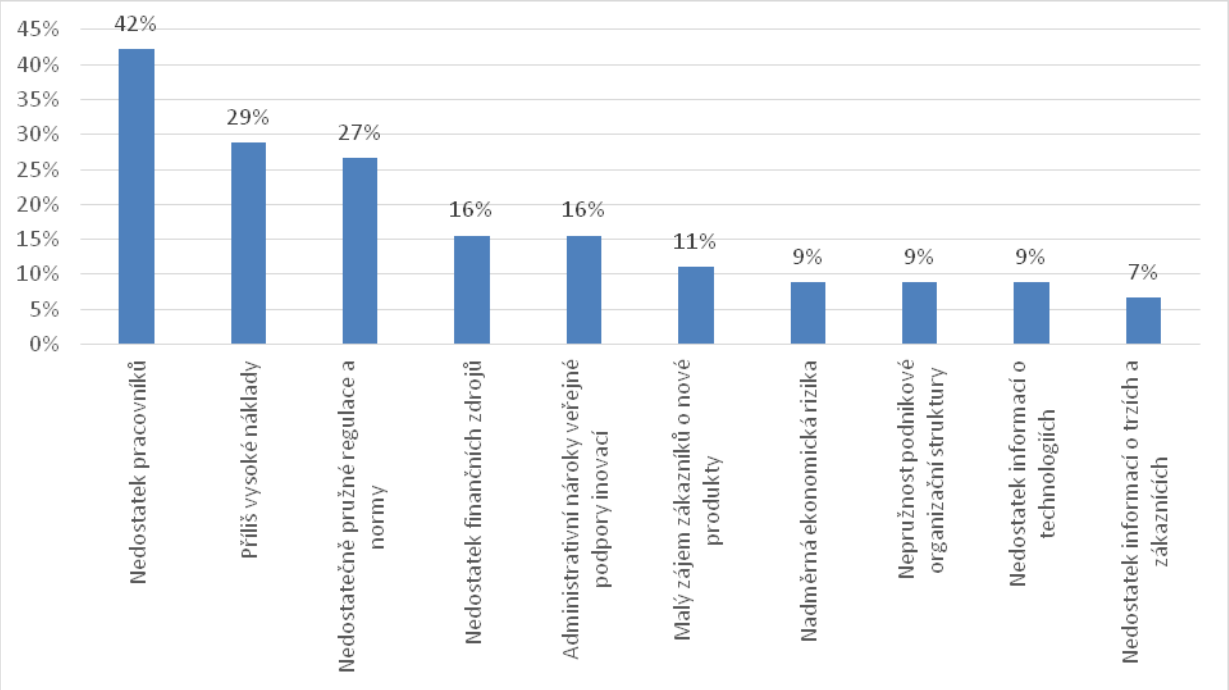

Zdroj: Vlastní zpracování.

3.4 Obrat a export

Jednou z nejdůležitějších charakteristik popisujících úspěšnost firem je jejich schopnost prosadit se na domácích a zahraničních trzích. Celkový obrat zkoumaných podniků v roce 2021 dosáhl 16 742 miliónů Kč a odhad na rok 2022 očekává nárůst na 17 570 milionů Kč. Je pozitivní, že i přes ekonomickou a politickou krizi způsobenou nedávnou pandemií koronaviru a současnou válkou na Ukrajině firmy odhadují zvýšení celkových obratů. Celkem 27 z 45 navštívených firem očekává nárůst i v nejbližších letech, což platí ale jen pro tři ze sedmi podniků s více než 250 zaměstnanci. Dalších 12 firem očekává v následujících letech z hlediska výše obratu spíše stagnaci a šest firem počítá s jeho poklesem.

Graf 12 Trhy místních firem

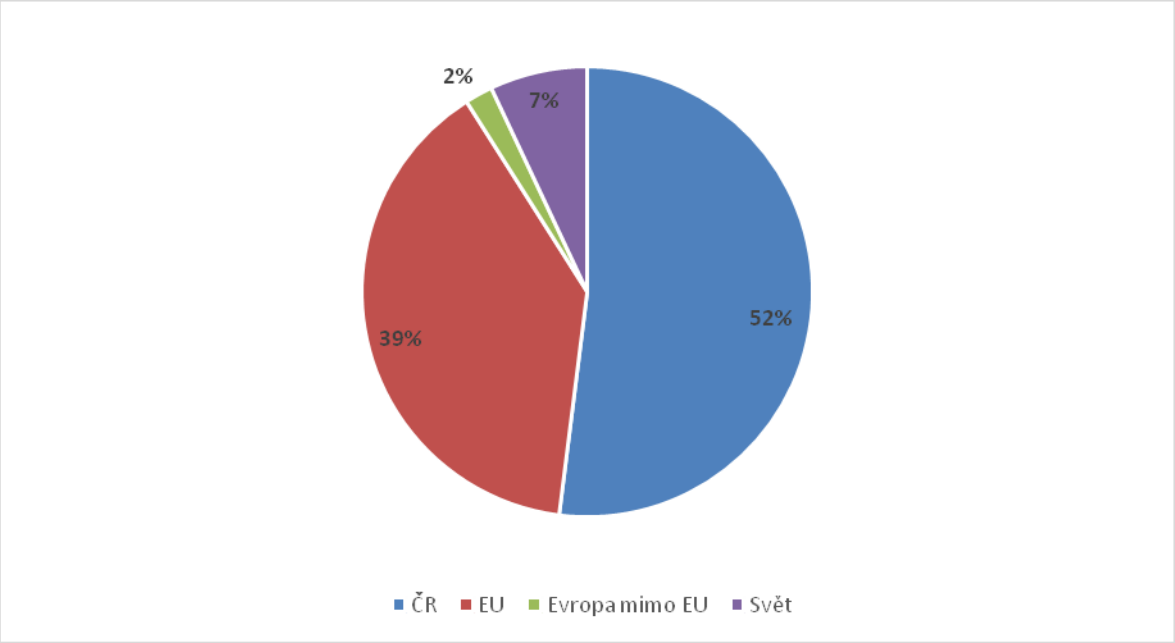

Zdroj: Vlastní zpracování.

Navštívené podniky získaly v roce 2021 více než polovinu svých tržeb (52 %) na domácích trzích. Z hlediska exportní orientace je pro místní firmy nejdůležitější trh EU (39 %). Dle očekávání se mezi nejdůležitější země dle odpovědí firem řadí sousední Slovensko (8), Německo (8), Rakousko (5) a také Polsko. V šesti případech představuje jeden z významných trhů pro firmy USA a několikrát byla zmíněna také Francie či Velká Británie. Velké společnosti (nad 250 zaměstnanců) pak kromě již vyjmenovaných zemí také zmiňovaly Španělsko, Turecko či Mexiko.

Graf 13 Vývoj obratu firem dle jejich vlastnictví (v tis. Kč)

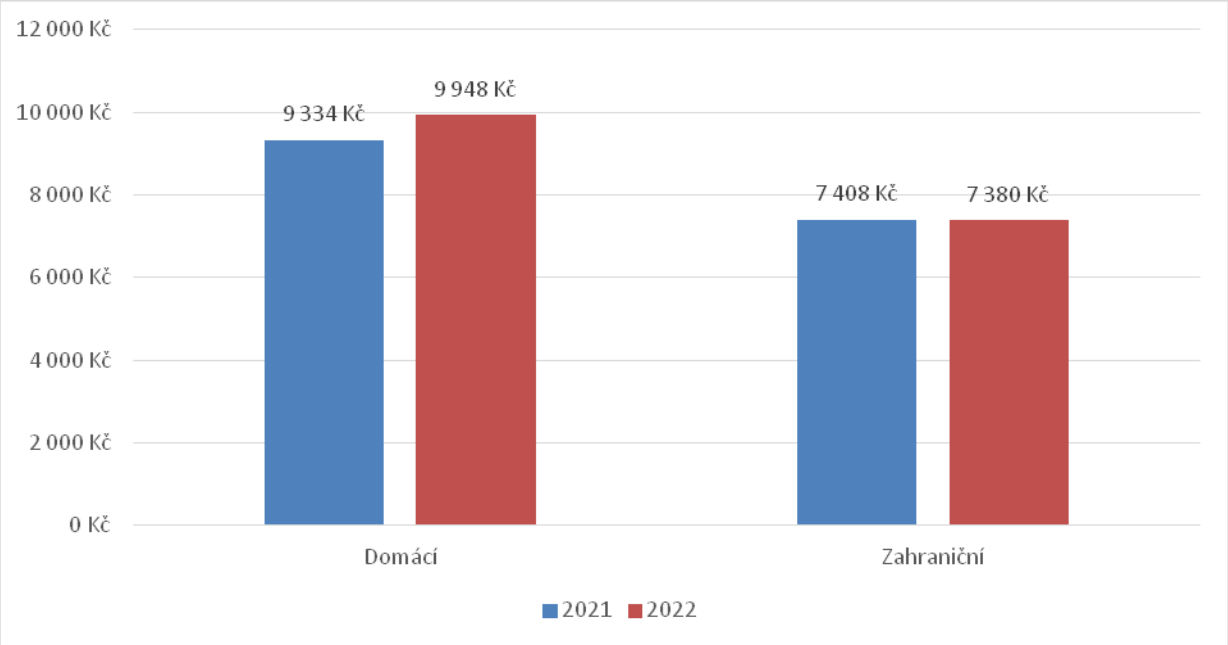

Zdroj: Vlastní zpracování.

Jak bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, oslovené firmy očekávaly z hlediska obratu za rok 2022 mírný nárůst. Z hlediska vlastnictví firem (Graf 13) je vidět, že tento nárůst očekávají zejména domácí firmy, zatímco ty se zahraničním vlastníkem byly ve svých odhadech střízlivější a v celkovém součtu očekávají spíše mírný pokles. Domácí společnosti totiž dosáhly v roce 2021 obratu ve výši 9 334 milionů Kč a pro letošní rok očekávají obrat ve výši 9 948 milionů Kč. Zahraniční společnosti už během měsíců srpna a září očekávaly pokles z loňské hodnoty 7 408 milionů Kč na 7 380.

3.5 Ukotvení v regionu

S ukotvením v regionu a místním podnikatelském prostředí přirozeně souvisí otázka nemovitostí pro podnikání. Více než tři čtvrtiny navštívených podniků (35) vlastní nemovitost, ve které sídlí, případně mají svou výrobu, zatímco zbývajících deset je v nájmu. Většina z nich v současné době nehledá způsoby, jak tuto situaci změnit, a má buď dostatek prostoru ve své současné lokaci, nebo musela plány na rozšiřování pozastavit. Dvanáct podniků by naopak rádo svou výrobu či zázemí rozšířilo, podle svých vyjádření ale narážejí na nedostatek volného prostoru na území města. Oproti minulému průzkumu, kdy většina firem aktivně nové pozemky hledala, tak jde o změnu, která ale souvisí více se současnou ekonomickou situací.

I přes nepříznivou ekonomickou situaci firmy stále hodlají provádět plánované investice. Kladně na tuto otázku odpovědělo celkem 32 podniků (71 %), přičemž čtyři další to zvažují. Záporně se vyjádřily pouze tři společnosti. Na rozdíl od minulých let už jsou ale firmy opatrnější ve vyčíslování těchto plánovaných investic a často podotýkají, že se to bude odvíjet od situace na trhu.

Graf 14 Nemovitosti, investice, expanze

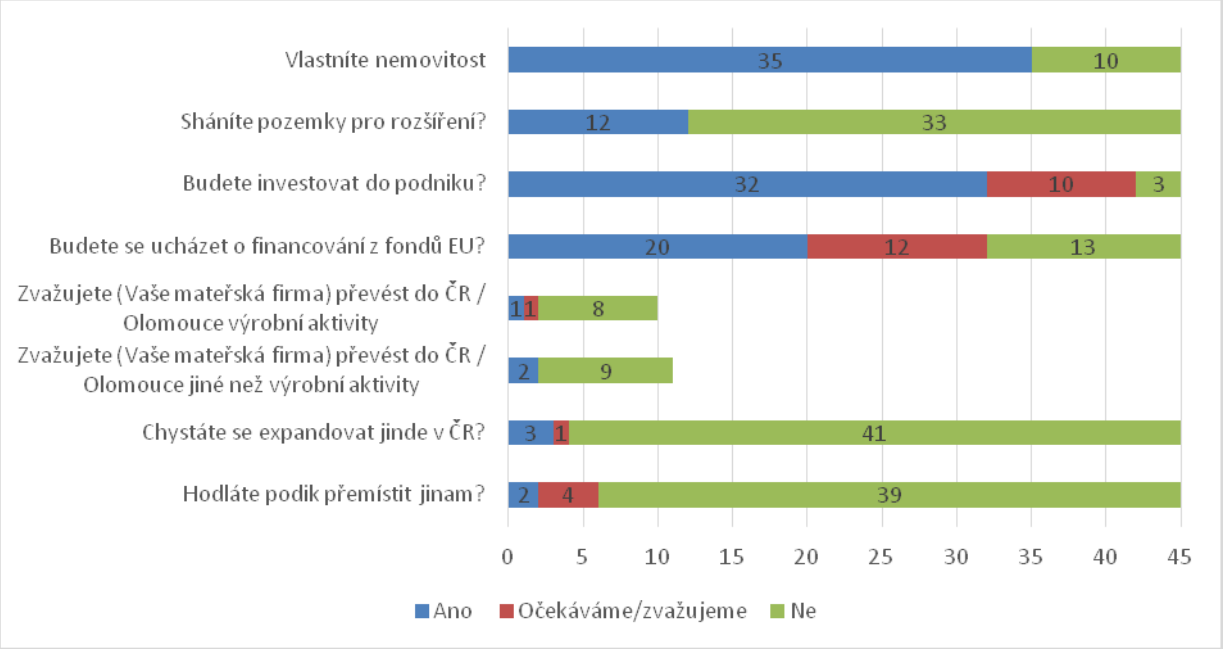

Zdroj: Vlastní zpracování.

S využitím investičních pobídek a s financováním ze strukturálních fondů EU či domácích programů má zkušenost většina podniků. Možnost využití veřejné podpory pro realizaci svých investičních projektů připravuje 20 (44,4 %) z nich. Některé podniky uvedly, že kvůli vysoké administrativní zátěži a nejistotě, se kterou se setkaly v minulosti, už o veřejnou podporu žádat nechce.

V případě dvou (zahraničních) společností uvažuje (nebo dokonce plánuje) mateřská firma o tom, že do Olomouce převede i jiné než výrobní aktivity. Dvě firmy pak plánují o převedení do ČR či přímo

Olomouce i jiných než výrobních aktivit. Dvě firmy uvedly, že hodlají s podnikáním v Olomouci skončit a přestěhovat se jinam. Důvodem je v jednom případě ekonomická a politická situace v ČR a cílovou destinací by měla být jiná země, zatímco v tom druhém se chystá přesun do Brna kvůli větší dostupnosti technicky zaměřených pracovníků.

> *„Už je pozdě. Přesun už je vyjednán. V Olomouci je nedostatek IT vzdělaných lidí. Město se o malé podniky nezajímá. Toto je první kontakt, za celou dobu našeho působení. Možná, že kdyby za námi přišel někdo před šesti lety, bylo by to jiné. V Olomouci nefunguje spolupráce start-upů, malých firem a univerzity tak dobře jako v Brně. Možná by to mohl být námět pro město, aby tyto "huby" více podporovalo.“*

3.6 Dopady Covid-19 a ruské vojenské agrese proti Ukrajině

Další otázka se zaměřila na dopady pandemie Covid-19 a aktuální války na Ukrajině. Nejvíce firem (17, tj. 38 %) uvedlo, že tyto dopady jsou negativní, přičemž ve většině případů jejich odpověď narážela spíše na současný válečný konflikt než na nedávná omezení pro zmírnění dopadů pandemie. Společnosti svou odpověď často spojovaly především s rostoucími cenami energií či nákladů obecně. Za důsledek pandemie naopak stále považují přetrvávající problémy v dodávkách zboží a surovin, případně v jejich celkovém nedostatku.

Graf 15 Dopady pandemie Covid-19 a války na Ukrajině

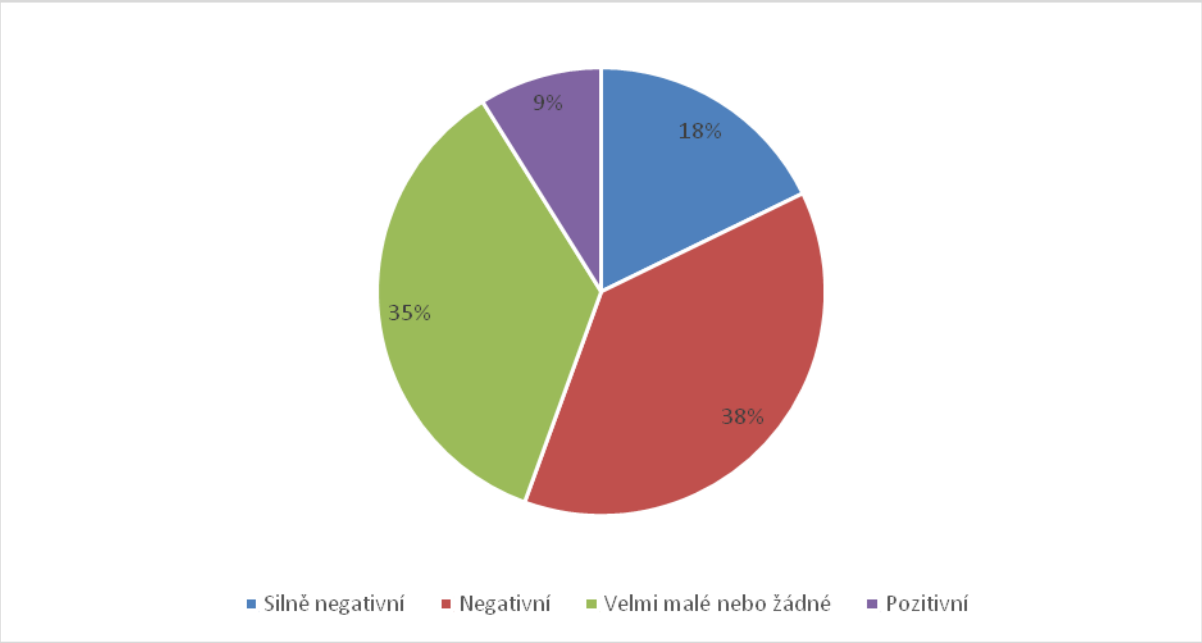

Zdroj: Vlastní zpracování.

Podobně velká skupina (16, tj. 35 %) ovšem uvedla, že dopady této krize byly (či stále jsou) velmi malé nebo žádné. Za silně negativní pak dopady současné krize označilo osm firem (18 %), přičemž to byly zejména ty s energeticky náročnými provozy. Čtyři firmy následně uvedly, že dopady této krize pro ně byly pozitivní, zejména z důvodu podnikání v žádaných oborech či získání možnosti k provedení určitých změn v jejich podnikání.

> *„Na náš obor měl Covid pozitivní dopad. Lidé začali více objednávat přes e-shopy, a tudíž byla větší poptávka po papírových obalech.“*

„Specializujeme se na individuální sport a ten zažil po Covidu a vlastně i během něj značný nárůst. Na druhou stranu jsme něco ztratili tím, že byla uzavřená sportoviště a teď zase poklesne soukromá aktivita lidí kvůli energiím, protože bude vyšší pronájem tělocvičen apod.“

„Pandemie Covidu pro nás znamenala úbytek zákazníků, protože těmi jsou praktičtí a jiní lékaři ordinující tzv. v terénu. Třetina z nich už znovu své ordinace neotevřela a další dodnes ordinují na dálku.“

„Před Covidem jsme měli problém s místem, protože máme velký počet zaměstnanců. Ti se naučili fungovat z domu a vzdáleně a tyto potíže nám vymizely. Všechno se díky tomu zjednodušilo.“

Graf 16 Nejčastější problémy způsobené pandemií Covidu 19 a válkou na Ukrajině

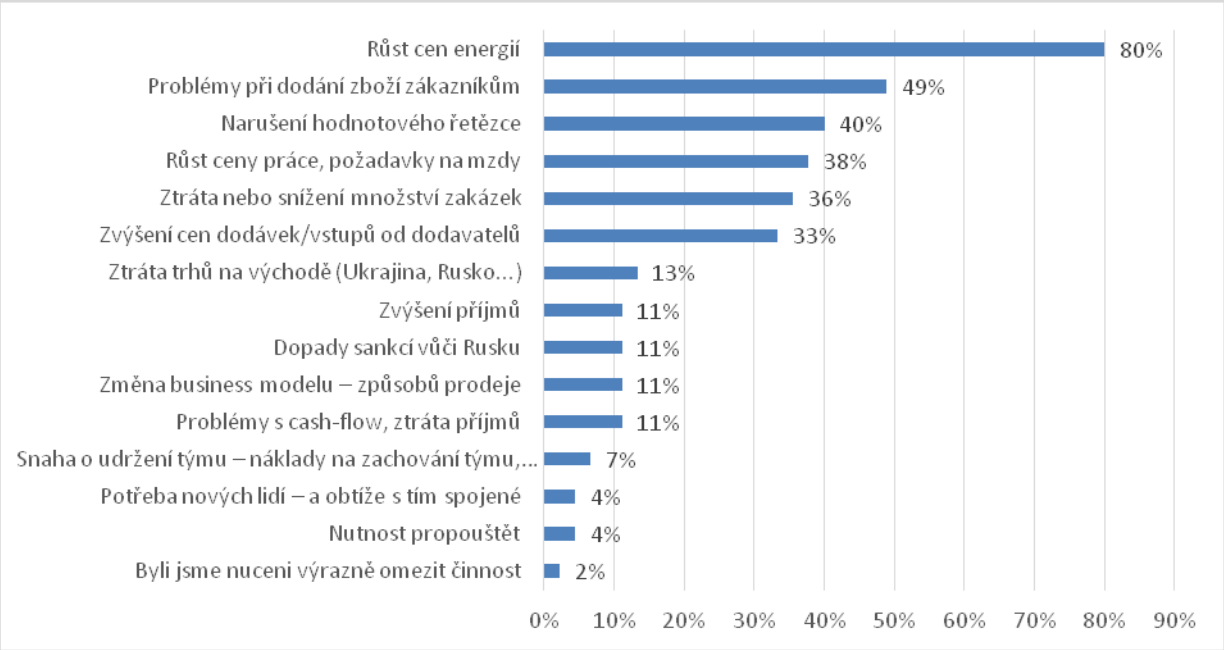

Zdroj: Vlastní zpracování.

Za nejčastější problém způsobený ať už pandemií Covid-19 nebo válkou na Ukrajině byl označen nárůst cen energií (80 %). Na druhém místě podniky zmiňovaly problémy při dodání zboží zákazníkům (49 %), či celkové narušení hodnotového řetězce (40 %).

„Konflikt na Ukrajině na nás má jednoznačně negativní dopad. Ceny energií letí vzhůru, stoupá inflace, úroky a na druhé straně klesá spotřeba.“

„V lakovně pro nás energie tvoří velmi podstatnou položku. Ceny jsou tragédie. Na trhu je navíc nedostupný základní materiál jako je hliník či ocel. Kvalita surovin z Asie jde obecně dolů.“

„Doba je zlá. Kdyby Covid trval déle, tak bychom to už mohli zavřít. Tři měsíce jsme měli tak nízký obrat, že jsme neměli na mzdy zaměstnanců, ale nemohli jsme využívat podporu. My nemůžeme zastavit výrobu jako Škodovka. Potřebovali jsme zaměstnance, abychom měli aspoň 50% obrat.“

„Nedostatek materiálu kvůli válce na Ukrajině způsobil velké investice do zásob (máme o 20 milionů vyšší zásoby), ale musíme tvořit stále další.“

Firmy dále čelí rostoucí ceně práce a požadavkům na zvyšování mezd (38 %), což ale komplikuje ztráta nebo snížení počtu zakázek (36 %). Některé společnosti pak v důsledku sankcí proti Rusku přišly o svá odbytiště či musely přehodnotit své plány o expanzi do budoucna.

Graf 17 Čeho se nejvíce obáváte do budoucnosti?

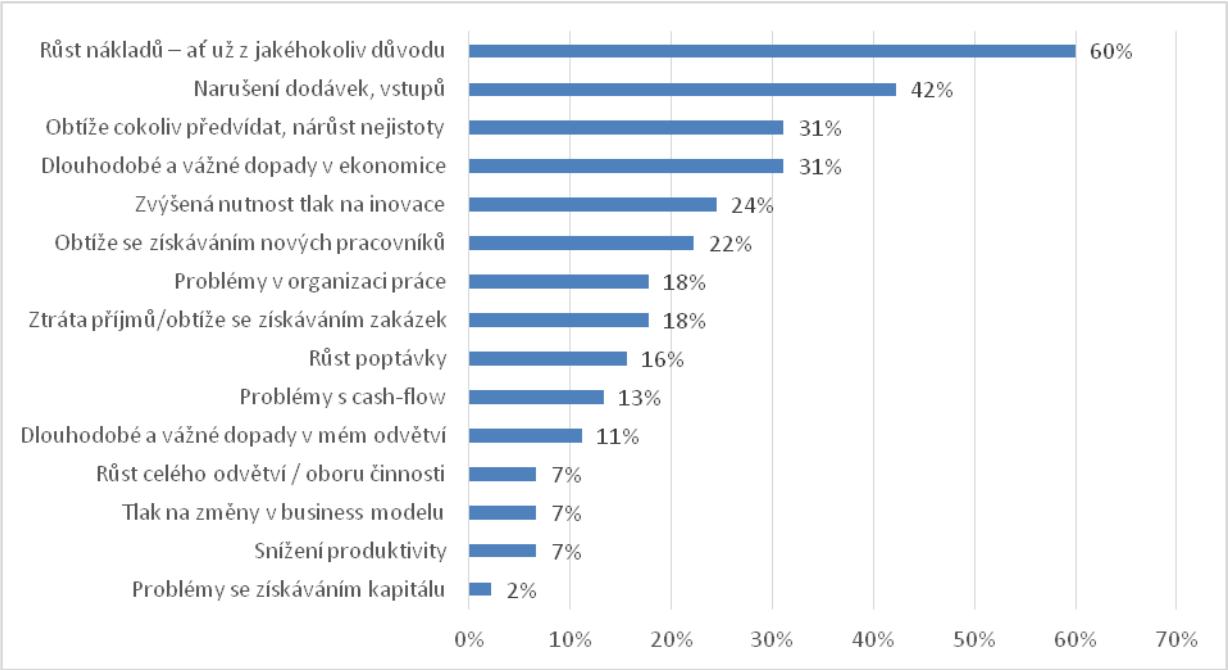

Zdroj: Vlastní zpracování.

Nejvíce firem (60 %) označilo za největší hrozbu do budoucnosti růst nákladů, který se může týkat prakticky čehokoliv. Čtyřicet dva procent dotázaných společností pak očekává, že se i nadále budou vyskytovat problémy v dodávkách zboží a jeho dostupnost na trhu bude omezena. Pro 31 % podniků i nadále platí, že prakticky od začátku pandemie Covid je stále obtížnější cokoliv předvídat a jakkoliv se na možné vzniklé situace dopředu připravit. Šestnáct procent firem nicméně ve svém segmentu očekává nárůst poptávky a zvýšení tržeb.

Necelá polovina dotazovaných (49 %) se snaží připravovat na důsledky změn způsobených Covidem 19 a válkou na Ukrajině vytvářením finančních rezerv, případně vytvářením a držením větších zásob vstupů, materiálů a komponent (47 %). Jak ovšem podniky dodávají, ne vždy je to kvůli situaci na trhu možné. Čtyřicet procent navštívených firem uvedlo, že bude muset přistoupit i k omezení růstu mezd a zvyšovat tlak na růst produktivity, kvůli obecnému nedostatku zaměstnanců to ovšem není snadné.

Graf 18 Jak se na důsledky Covidu 19 a války na Ukrajině připravujete?

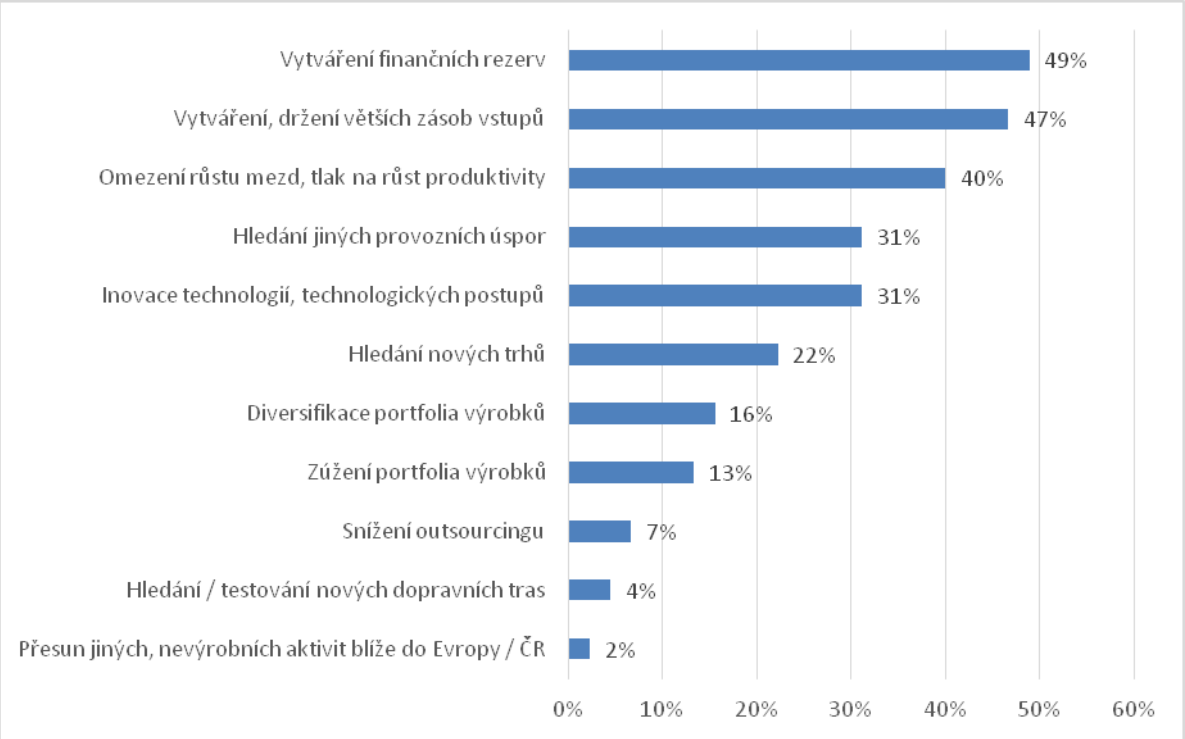

Zdroj: Vlastní zpracování.

3.7 Sociální odpovědnost

Podobně jako v minulém průzkumu i ten současný obsahoval otázku na to, zda se společnost věnuje aktivitám „společenské zodpovědnosti (corporate social responsibility)“. Z obdržených odpovědí jednoznačně vyplývá, že firmy jsou v tomto ohledu vysoce aktivní. Kladně totiž odpovědělo 38 (84 %) z nich. Nejčastěji se jedná o podporu různých sociálních podniků, sportovních či kulturních akcí, ale i zaměstnávání osob se sníženou pracovní schopností. V opačném případě firmy uváděly, že odvádějí platby v rámci náhradního plnění.

„Podporujeme různé sportovní kluby, a kromě profesionálního hokeje i dětské fotbalové kluby v regionu. Když za námi přijdou zaměstnanci, že jsou dobrovolní hasiči, tak přispějeme i jejich spolku.“

„Sponzorujeme sociální, kulturní i sportovní organizace, kluby, aktivity v regionu. Podporujeme také rozvoj podnikatelského prostředí, odborné konference, Okresní hospodářskou komoru Olomouc a další…“

„Podpora spolků, ZOO, Dobré místo pro život a další charitativní aktivity.“

„Založili jsme vlastní nadační fond - firmy do něj přispívají, podpora sociálně slabých, zdravotně postižených atp.“

„Podporujeme charitu, Nadaci malý Noe, výsadbu stromů, máme minigranty pro zaměstnance, podporujeme různé spolky atp.“

3.8 Náměty pro podporu podnikání

V další části rozhovoru byly firmy dotázány, jaké typy podpory podnikání by od radnice (a veřejného sektoru obecně) přivítaly, nebo jaké jsou v tomto směru jejich zkušenosti. Podniky byly většinou spokojeny s tím, že město do soukromého sektoru negativně nezasahuje. Náměty na podporu podnikání se pak většinou týkaly fungování státní správy, dopravy, školství či přístupu k místním firmám.

Fungování veřejné správy

- Je zapotřebí vše spíše zjednodušovat nikoliv zbytečně komplikovat. Zatím se tak, přes různé sliby, neděje.
- Chtělo by to pružnější schvalovací proces, omezení byrokracie a zlepšení přístupu.
- Současná veřejná správa je neskutečně přebujelá. Všechny vlády slibují, že počty státních úředníků sníží, ale opak je pravdou. A když potom potřebujeme něco vyřešit a přijdeme na některé odbory třeba v pátek tak zjistíme, že tam málokdo pracuje. Jak to vypadá?
- Už minule jsem říkal, že město by si mělo dát ambici být nejlepší. Jestli je na vydání rozhodnutí ze zákona např. 60 dní, dejme si v Olomouci cíl mít to hotové za 30. Zkusme to.
- Ať se úředníci chovají ke všem (nejen podnikatelům) stejně. Manželka potřebovala vyřídit jistá povolení, ale na úřadě se k ní chovali naprosto neskutečně. Když jsem pak dorazil já, bylo vše jinak. Možná jsem měl jen štěstí na to, že další den se nás ujala milá paní, ale nemohli by se tak chovat všichni?

Doprava

- Zlepšit dopravní situaci ve městě. Za poslední dva roky se nic nezměnilo. Naopak, situace ve městě je čím dál tím horší.
- Je logické, že když všichni mají v rodině dvě auta, tak se sem ta auta nevejdou. Nějaké investice do parkování by ale městu prospěly.
- Podpořit projekty typu sdílení kol apod. Prospělo by to dopravní situaci v celém městě.
- Situace v dopravě je ovlivněna spoustou uzavírek a oprav. Chápu, že se mnohdy nedá nic dělat, ale plánování těchto akcí na veřejnost působí iracionálně.
- Sladit odjezdy a příjezdy MHD se začátkem a koncem pracovních směn v některých lokalitách.

Školství

- Lepší působení ve vzdělávacím systému. Je potřeba více podporovat učňovské obory a technické školství. Řekněte jim, že firmy je budou platit zlatem. Za chvíli to ostatně bude pravda.
- Začít zlepšovat školství už na úrovni základních škol. Tam může město zapůsobit a udělat osvětu, že všichni nemusejí být jen právníci nebo doktoři.

Vztah města a místních firem

- Chápu, že město nemůže oslovit všechny, kdo dělají zámkovou dlažbu. Ale když je někdo specialista, tak byste ho oslovit mohli, ne? Proč musíme dodávat pro jiná města a tady to

nejde? Kdyby si město zmapovalo, jaké jsou tady firmy, aby o tom věděli, na co jsou tady lidé dobří, tak by je mohli případně oslovit.

- Bylo by dobré, kdyby výsledky tohoto průzkumu město skutečně reflektovalo. Působí to tak, že se jednou za dva roky zeptají, ale nechovají se podle toho.
- Město vůbec nepodporuje střední podniky. Jsou to pouze zbytečné proklamace, nic se neděje.
- Větší podpora regionálních firem při místních zakázkách.
- Větší zájem o menší firmy, nejen o ty velké.

3.9 Celkový pohled na Olomouc

Na závěr byli zástupci podniků požádáni, aby uvedli nejdůležitější přednosti a nedostatky Olomouce. Tématem hovorů byly především, jako už tradičně, doprava či školství.

Jako nejčastější pozitivní aspekty místního podnikatelského prostředí firmy uvedly:

- Velikostně je Olomouc velmi dobrým městem pro život i podnikání.
- Pro zahraniční partnery je Olomouc lákavé a reprezentativní město.
- Olomouc je univerzitní město, což se během školního roku pozitivně projevuje na místním kulturním a společenském dění.
- Dobrá poloha v rámci republiky, slušné napojení na dálnici a vynikající na železnici.
- Dobře fungující síť MHD.
- Kvalitní občanská vybavenost a velký potenciál bytové výstavby.
- Olomouc je dobré místo pro podnikání s velmi dobrou dopravní dostupností.
- V Olomouci jsme spokojeni. Lidé si sice rádi a často stěžují, ale chybí jim nadhled. V porovnání s jinými městy se zde máme velmi dobře.

Podniky už tradičně pozitivně hodnotily i přítomnost dvou vysokých škol a dobrou dostupnost pracovních sil.

- Náklady na pracovní sílu nejsou ještě tak velké jako například v Praze.
- Díky přítomnosti univerzity je zde dobře dostupná kvalifikovaná pracovní síla.
- Místní univerzita je pro nás zajímavým partnerem.

Pozitivně vnímají místní firmy i přítomnost několika průmyslových zón.

- Průmyslové zóny na okraji města jsou velmi dobře dostupné a je jen škoda, že se více nerozšířily.
- Lokalita Holice je pro nás jako pro firmu z hlediska napojení na dálnici úplně ideální. Jsme spokojeni i s dostupností a fungováním MHD.

Různé:

- Fungování Okresní hospodářské komory Olomouc. Město nejspíš nemá tolik kompetencí, jak účinně podporovat podnikání, a proto je dobře, že zde funguje tento prostředník.
- Díky OHK u nás došlo i na návštěvu pana primátora.

Jako nejčastější negativní aspekty místního podnikatelského prostředí firmy uvedly:

Negativně se podniky vyjadřovaly zejména k oblastem školství, dopravy, nedostatku prostoru k rozvoji či dostupnosti bydlení a množství byrokracie.

Školství:

- Lidé vystudují školu v Olomouci, ale už zde nezůstanou. Nezlepšila by to třeba pomoc s pronájmem bytu?
- Absence technických oborů na univerzitě. Takto zaměření studenti z Olomouce odcházejí a málokdy se vrátí.
- Přírodovědecká fakulta je příliš teoreticky zaměřená, chybí možnost spolupráce.
- Sice tady máme vysokou školu, ale její přínos pro podniky a byznys je minimální. Chtělo by to také jiné obory.
- Chybí škola s větším a kvalitnějším zaměřením na stavebnictví.

Bydlení:

- Město by chtělo, aby zde lidé bydleli a zakládali rodiny, ale mělo by se v tomto ohledu více snažit. Bydlení mají pod palcem velcí investoři.
- Neutíkají mladí lidé do Brna, protože je tam lépe dostupné bydlení? Inspirujte se tam.
- V Olomouci je velký problém s ubytovacími kapacitami pro zaměstnance. I kdybych sehnal větší počet pracovníků, tak je nemám kde ubytovat.

Doprava:

- Parkování v centru je prakticky nemožné.
- Absence východního obchvatu města.
- Stav komunikace v ul. Sladkovského nemá ani cenu komentovat. Tam by město mohlo zasáhnout a bylo by to hned vidět.
- Už dávno se měl začít budovat železniční nadjezd přes trať směrem na Přerov. Pořád se to odsouvá. Je to průšvih.
- Doprava v části Chválkovice je naprostá tragédie. Pořád tady trpíme. Změřte si, jak dlouho tady trvá ujet vzdálenost jednoho kilometru.
- Dočkáme se někdy lepšího dopravního spojení směrem na Šternberk?

- Bylo by dobré lepší napojení např. na letiště ve Vídni.
- Město by mělo více podporovat projekty alternativní dopravy, jinak se nic nezmění. Ve velkých městech v republice funguje bike sharing, který tam podporují. Tady ne.
- Olomouc musí začít myslet do budoucnosti. Centra města se začnou pro auta uzavírat, jiná cesta nevede. V tu chvíli je potřeba chystat alternativy. Proč už jste na to nemysleli při dlouhé rekonstrukci dvou mostů? Chybí pruhy pro cyklisty.
- Újezd, Žerotín, Chomoutov – čím dál horší kvalita cest a vůbec se to neřeší.
- Směrem na Příkazy se dělá kompletní rekonstrukce trati. Dělají tam nesmírně hluboké základy, ale teď tam jezdí lehké vlaky. Nedělá se to jen pro nějaký projekt a nevyhazují se peníze?
- Oprava mostu u Bristolu se zrovna nepovedla. Doprava se tam snad ještě zhoršila.

Prostory pro podnikání a výstavbu:

- Absence volných rozvojových ploch.
- Vysoká cena nemovitostí.
- Nedostatečné prostory pro firmy. Chybí brownfieldy, volné plochy.
- Volné plochy zabírají další a další sklady. Má to ale dopad i na pracovní trh – kde máme sehnat skladníka?

Různé:

- Město zbytečně utrácí a špatně plánuje. Nemělo by se investovat do profesionálního hokeje a fotbalu. Ať si na sebe vydělají sami.
- Chybí odvaha a ambice být nejlepší. Vládne tady spokojenost s průměrem.
- Chybí multifunkční sportovní hala.
- Celkový úpadek lidí.
- Dehonestace řemeslné práce. Musí se zlepšit rétorika.

4 Seznam použitých zkratek

CNC	Počítačem řízený obráběcí stroj
EU	Evropská unie
Kč	Koruna česká
MHD	Městská hromadná doprava
PPP	Průzkum podnikatelského prostředí
PZ	Průmyslová zóna
UPOL	Univerzita Palackého v Olomouci
USA	Spojené státy americké
VaV	Věda a výzkum
VUT	Vysoké učení technické v Brně